

BOLANI MAKTABGA TAYYORLASHDA OTA-ONA VA MUASSASA HAMKORLIGI

Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi

TMC INSTITUTI

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Har bir inson hayotidagi muhim bosqichlardan biri bu – maktabga qadam qo'yish, yangi hayot sahifasi ochish, yangi muhit va yangi odamlar bilan tanishishdir. Bola uchun maktabga borish nafaqat yangi bilimlar olishi, balki zamonaviy jamiyatga kirib borish, o'z o'rnini topish va o'zini har tomonlama rivojlantirish jarayoni hamdir. Bu jarayonning har bir bosqichi farzandning ongida, dunyoqarashida katta o'zgarishlarga sabab bo'ladi. Bola ilk marta maktabga qadam qo'yar ekan, uning hayotida ota-onasi, o'qituvchisi, maktab muhitining o'ziga xos ta'siri muhim rol o'ynaydi. Oilaning mehr-muhabbati, maktab muassasasining tajribali pedagoglari va ularning o'zaro hamkorligi bola uchun eng muhim tayanch sifatida namoyon bo'ladi. Ota-onalar va maktab jamoasi birgalikda faoliyat olib borganlarida bola maktab hayotiga yengil va barakali moslashadi, bilim olishga bo'lgan ishtiyoqi ortadi va o'z oldiga ulkan maqsadlar qo'yadi.

Kalit so'zlar: bolani maktabga tayyorlash, ota-ona, maktab muassasasi, hamkorlik, pedagogik jamoa, maktabga moslashuv, psixologik tayyorgarlik, tarbiya, o'qituvchi, jamiyat, ijtimoiy muhit.

Bolani maktabga tayyorlash ilg'or ijtimoiy va psixologik, ma'naviy va axloqiy, madaniy va jismoniy sohalar bilan chambarchas bog'liq bo'lgan doimiy, uzluksiz va muloqotga boy jarayondir. Farzandda zamon talablari darajasida bilim olishga ishtiyoq, mustaqillik va mas'uliyat hissini shakllantirish, sog'lom muhit yaratish uchun ota-onalar, pedagoglar va tarbiyachilarning uzviy hamkorligi juda muhim. Bu hamkorlik faqatgina bolaga g'amxo'rlik qilish emas, balki uni to'g'ri yo'naltirish, qiyinchiliklarni birga yengib o'tish, yangi bosqichlarga moslashtirish va ulg'ayishida ko'maklashishdir. Zamonaviy jamiyatda bolani maktabga tayyorlashda oilaning ahamiyati katta, ammo bu jarayon maktab muassasasining xizmati bilan birgalikda samarali kechadi. Bola ongining shakllanishida va bog'cha yoki maktabga tayyorlanishda birinchi o'rinda ota-onaning roli turadi. Ota-ona mavqei – farzand uchun birinchi murabbiy, tarbiyachi, namuna hamda uni har bir qadamda yo'naltiruvchi kuchdir. Farzandlar ota-onasining xatti-harakatidan, so'zidan, muomala madaniyatidan, atrofidagi odamlar bilan bo'lgan munosabatdan juda ko'p fazilatlarni o'zlashtiradi. Aytish mumkinki, har bir bolada ijtimoiy-tarbiyaviy ko'nikmalar oilada shakllana boshlaydi. Ota-ona mehr-muhabbati, sabr-toqati, bir-birlariga nisbatan

samimiy hurmati – bular barchasi bolani maktab hayotiga tayyorlashda ko'zgudek aks etadi. Farzandga kerakli axborotni, ijtimoiy qadriyatlarni singdirish, savollariga har doim javob berish, unga hushyor va e'tiborli bo'lish, bolaligidan mustaqillikka o'rgatish, har qanday holatda qo'llab-quvvatlash ota-onaning muhim vazifasidir. Ba'zi bolalar maktabga tayyorlash jarayonida hayajon, qo'rquv yoki noqulaylik sezishi mumkin. Bu holatlarni yengish uchun ota-onaning gaplariga, harakatlariga, ruhiy himoyasiga intilish muhim. Bola dunyoqarashi, maktab va o'qituvchiga bo'lgan munosabatini ham, jamiyatda o'z o'rnini topish ko'nikmalarini ham eng avvalo oiladan oladi. Oilada farovon muhit, tarbiya va intizom bo'lsa, bola maktabga kuchli, ishonchli va qat'iyatli sifatlarda yetib boradi [1].

Maktab – bu nafaqat ta'lim, balki bevosita tarbiya, axloq va madaniyat o'chog'idir. Bu dargohda bola yangi muhit, yangi tartib-qoidalar, yangi odamlar va sinfdoshlar bilan tanishadi. O'quvchi oldida ko'plab yangiliklar, maqsadlar va turli muammolar paydo bo'ladi. Maktab hayotiga to'g'ri moslashuvi, barcha qiyinchiliklarni yengib o'tishi maktabda yaratilgan muhit, o'qituvchilar va tarbiyachilarning mas'uliyati, ularning pedagogik mahorati va mehribonligiga bog'liq. Maktabda bolani kutib oluvchi har bir pedagog uning qiyin va muhim bosqichni yengil o'tishi, o'zini jamoadan ajratib qolmasligi uchun bor imkoniyatni ishga soladi. Xususan, zamonaviy maktablarda psixologik xizmatlar kuchaymoqda, individual yondashuv amaliyotga tadbiq qilinmoqda. Har bir bolaning xususiyati, qiziqishi, ijtimoiy va psixologik holati inobatga olinishi bola maktab jamoasiga tezroq moslashishini osonlashtiradi. O'qituvchilar bola individual xususiyatini tushunish, unga doimo yordam berish, ijtimoiy faoliyatlarga jalb qilish yo'li bilan uni maktab hayotiga to'liq kiritadilar [2].

Bolani maktabga tayyorlashda oilaning va maktabning hamkorlik doirasida olib boradigan ishlari mavjud. Har ikki tomon o'zaro maslahatlashish, axborot almashish, tarbiyaviy talablarni uyg'unlashtirish, bolaning salohiyatini ochish, uni to'g'ri boshqarish bo'yicha birgalikda harakat qilishi kerak. Bu hamkorlik quyidagi asosiy shakllarda amalga oshiriladi:

- Ota-onalar yig'ini. Muntazam o'tkaziladigan yig'inlarda maktabdagi yangiliklar, talab va vazifalar hamda bolalarning rivojlanish ko'rsatkichlari muhokama qilinadi.

- Individual suhbat va maslahatlar. Ota-ona va o'qituvchi o'rtasidagi bevosita muloqot farzanddagi o'zgarishlarni o'z vaqtida aniqlash imkonini beradi.

- Tarbiyaviy tadbirlar va loyihalar. Maktab va oila ishtirokida tashkil etiladigan turli bayramlar, viktorinalar, musobaqalar bolada jamoada ishlash, ijtimoiy mas'uliyat, hurmat tuyg'ularini o'stiradi.

- Uyga vazifalarni muhokama qilish va nazorat. Uyda ota-onaning bolani rag'batlantirishi, yordam berishi, mustaqil ishlashga o'rgatishi bola uchun katta motivatsiya bo'ladi.

- Psixologik xizmat va maslahatlar. Bolaning ruhiy mavjudotini, xatti-harakatini, maktabdagi natijalarini tahlil qilish va kerakli pedagogik yordam ko'rsatish.

Psixologik tayyorlik maktabga qadam qo'yishda eng asosiy talab hisoblanadi. Farzandga ishonch, sabr va harakat qobiliyati singdirilishi, yangi muhitda o'zini yo'qotib qo'ymaslikka o'rgatilishi, qo'rquv va hayajon hislari yengil til topish orqali bartaraf qilinadi. Ota-ona va o'qituvchi doimiy tarzda bolaga ruhiy ko'mak ko'rsatishi, har bir muvaffaqiyatsizlikni to'g'ri baholashi, ortiqcha kayfiyat buzilishining oldini olishi lozim. Shu bilan birga, bolaga mustaqillik hissi, darsga qat'iy javobgarlik, tartiblilik va intizom muhim omil ekani anglatilishi kerak. Ma'naviy tarbiya maktabga tayyorlashning ajralmas qismi sanaladi. Ota-onadan namuna olayotgan yosh avlod axloq va odob asoslarini oiladan oladi. O'qituvchi esa maktab muassasida bu jarayonni mustahkamlovchi, hayotga, jamiyatga, kattalarga hurmatni mustahkamlovchi sifatida faoliyat yuritadi. Bolada axloqiy va milliy qadriyatlarni singdirish, Vatan, xalq va oila oldidagi burchni his etishga o'rgatish ma'naviy tayyorlikning eng muhim qismidir [3].

Zamonaviy maktabda bolani maktabga tayyorlashda jismoniy holat, sog'ligi, ovqatlanishi, gigiyenasi va harakat faolligi muhim. Uyda ota-onalar bola sog'ligi uchun barcha sharoitlarni yaratib beradi, maktabda esa to'g'ri ovqatlanish, sport tadbirlarida qatnashish va doimiy tibbiy nazorat tashkil qilinadi. Bola to'liq sog'lom bo'lsa, o'zini baxtiyor va faolligini oshirib o'qishga kirishadi, yangi bilimlarni osonroq qabul qiladi. Ota-onalar va pedagoglarning o'zaro doimiy va ochiq muloqoti bolada ishonch va xavfsizlik muhitini vujudga keltiradi. Bola har doim himoyada, savollariga to'laqonli javob topishi mumkin bo'lgan muhitda bo'lsa, ijtimoiy va ruhiy jihatdan rivojlanadi. Bu muloqot bolaning ehtiyojlarini chuqur tushunishda, ortiqcha bosim, havotir va qo'rquvlarni bartaraf etishda muhim omil hisoblanadi. Ota-ona va maktab o'rtasidagi hamkorlik faqatgina ilmiy emas, balki insoniy qadriyatlarni, jamiyatga hurmat va axloqiy tamoyillarni keng miqyosda tarbiyalaydi. Har tomonlama ishonch, hurmat va bir-birini qadrlash natijasida bola maktab hayotiga tez moslashadi, yangi bilimlarni chuqur o'zlashtiradi va zamonaviy fuqaro sifatida shakllanadi. Bu hamkorlik bola hayotida doimiy qanday yetakchi o'rinni egallaydi [4].

Xulosa

Bolani maktabga tayyorlashda ota-onaning va maktab muassasasining hamkorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Har bir bosqichda ota-onaning o'z vaqtida ko'rsatgan e'tibori, g'amxo'rliqi, pedagoglar tomonidan bildirilgan yaxshilik va sabr-toqat bola maktab hayotiga tez va samarali moslashishida muhim rol o'ynaydi. Ta'lim va tarbiyada murakkablik bo'lmasligi uchun doimiy muloqot, uzviy hamkorlik va individual yondashuv talab etiladi. Bolaga ijtimoiy va ruhiy barqarorlik, ijobiy muhit,

axloqiy tayanch, mustahkam bilim olish sharoitini birgalikda yaratish jamiyatimizning farovonligi va taraqqiyoti uchun asos bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova B.X. Bolalar psixologiyasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2019.
2. Qodirova S. Maktab psixologiyasi asoslari. Toshkent: Fan, 2021.
3. Mahmudova N.S. Oila va maktab hamkorligi. Toshkent: Iste'dod, 2020.
4. Rakhimov S. Shaxs rivoji va o'qituvchi faoliyati. Toshkent, 2018.
5. Bronfenbrenner U. Ekologik tizimlar nazariyasi va ta'lim. New York: Basic Books, 2005.
6. Epstein J. School, Family and Community Partnerships. London: Routledge, 2018.
7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press, 1978.